

N:o 152.

Af herrar **E. Hammarlund** och **H. Andersson** i Vestra Nöbbelöf, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statsbidrag till aflönande i visst fall af vikarier för lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor.*

Småskolans lärarepersonal intager ännu i flera afseenden en undantagsställning gent emot öfriga lärare och lärarinnor. Vål har i följd af beslut af 1897 års Riksdag lönen i någon mån blifvit höjd, så att hvarje vederbörligen examinerad lärare eller lärarinna tillförsäkrats en minimilön af 300 kronor jemte ett ålderstillägg på 50 kronor efter tio tjänstår. Men det återstår dock åtskilliga önskemål. Ett af de mest trängande och i ögonen fallande är beredandet af rättighet för nämnda lärarepersonal att vid sjukdomsfall få behålla en del af lönen.

Med hänsyn till småskolans växande betydelse såsom den grundläggande bildningsanstalten för nationens barn torde tidpunkten nu kunna anses inne att lösa denna fråga.

Statens tjänstemän afstå i allmänhet vid sjukdomsfall blott en del af lönen, och särskildt hafva numera nästan alla lärarekategorier, utom de vid småskolan tjänstgörande, tillförsäkrats en dylik förmån.

Enligt gällande läroverksstadga af den 1 november 1878 får ordinarie lärare, som i följd af sjukdom åtnjuta tjänstledighet, under tiden uppbära tre fjerdedelar af den till befattningen hörande lönen, men skall afstå den återstående fjerdedelen till vikaries aflöning». Liknande bestämmelser gälla för ordinarie seminarielärare m. fl.

Under det senaste årtiondet har Riksdagen utsträckt förmånen att vid sjukdomsfall få behålla en del af lönen till flera andra kategorier af lärare — så väl ordinarie som extra. År 1894 medgafs dylik förmån för extra ordinarie lärare vid läroverken samt ordinarie lärare vid folkskolorna, år 1895 för teckningslärarne vid de allmänna läroverken (förhöjning i förutvarande förmån) och år 1897 för öfningslärare vid folkskolelärareseminarium samt lärare vid med dylikt seminarium förenad öfningskola.

Men de lägst aflönade lärarne och lärarinnorna, d. v. s. vid småskolor och mindre folkskolor anställda, äfvensom de med dem i löneförmåner likställda biträdande lärarne och lärarinnorna vid folkskolorna, måste vid sjukdomsfall sjelfva aflöna sin vikarie, derest ej — såsom stundom händer — vederbörande skoldistrikt träder emellan. Då lönen blott utgör 300 kronor, är ej gerna möjligt att erhålla vikarie för lägre belopp, hvadan i regeln vid sjukdomsfall småskolelärarinnan står utan existensmedel och sålunda befinner sig i en dubbelt sorglig belägenhet. Här kan med fulla skäl tillämpas de ord, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet år 1897 yttrade i fråga om seminarieöfningslärarne:

»Det synes dock mycket hårdt och obilligt, att en vid statens läroverk anställd lärare, om han blir af sjukdom någon tid urståndsatt att sköta sin tjänst, skall anses vara skyldig att sjelf helt och hållet aflöna vikarien, äfven om hela den med tjänsten förenade aflöningen skulle der till åtgå. Billigheten synes mig fordra, att den sjuke läraren af statsmedel får någon hjälp till vikariens aflöning.»

Det rättvisa och billiga uti att härvidlag träda emellan med statsmedel har för öfrigt Riksdagen redan erkänt. I den riksdagsskrifvelse, som ligger till grund för beslutet angående statsbidrag åt vikarie för sjuk folkskolelärare, hette det nemligen:

»Riksdagen finner det vara med billighet öfverensstämmande, att staten, då den lemnar bidrag till folkskolelärarepersonalens aflöning, jemväl i någon mån träder hjälpende emellan i de fall, då lärare eller lärarinna genom sjukdom urståndsättes att sjelf uppehålla sin tjänst.»

Mot förslaget att göra småskolelärarinnorna i föreliggande afseende likställda med öfriga lärarekategorier skall helt visst invändas, att nämnda lärarinnor icke innehafva ordinarie anställning, utan kunna af skolrådet entledigas, äfven om tjänstefel ej föreligger. Invändningen saknar numera all principiel betydelse, sedan extralärarne vid läroverken medgifvits rätt att vid sjukdomsfall få behålla halfva lönen. Och i praktiken ställer det sig så, att, äfven om mot all förmodan ett skolråd skulle på grund af

sjukdom entlediga en småskolelärarinna och derigenom söka beröfva henne den ifrågasatta förmånen, hon likväl under alla omständigheter skulle få behålla en del af lönen, åtminstone under fyra månader, eftersom detta är den kortaste uppsägningstiden. Härtill kommer, att, enligt nya folkskolestadgan, det beror på skoldistriktet själfva att gifva småskolelärarinna en fastare anställning. I följd häraf hafva redan flera kyrkostämmor i sina skolreglementen inryckt, att småskolelärarinnor med ett visst antal tjänstår ej kunna entledigas i annan ordning, än som gäller för ordinarie folkskolelärare.

Huru saken lämpligast borde ordnas för att äfven småskolans lärarepersonal skulle blifva delaktig af nu ifrågasatta förmån, kan näppeligen i frågans nuvarande läge afgöras, utan torde härom en föregående utredning blifva erforderlig.

För extra lärarne vid läroverken, hvilka i rättsligt hänseende äro närmast likställda med småskolans lärarepersonal, gäller enligt kongl. cirkuläret den 1 juni 1894 följande bestämmelse:

»Vid allmänt läroverk eller pedagogi anställd extra ordinarie lärare, som af vederbörande eforalstyrelse erhållit förordnande under hel läse-termin eller derutöfver med full tjänstgöring, men som af vederbörigen styrkt sjukdom förhindrats att tjänstgöra, må, derest han före detta förordnande tjänstgjort vid dylikt läroverk minst ett år, erhålla understöd för den tid, hvarunder han varit ur stånd att tjänstgöra, till belopp motsvarande hälften af det arfvode, som på grund af ifrågavarande förordnande eljest skulle tillkommit honom för samma tid, dock att dylikt understöd icke må utgå för längre tid än ett läsår, äfven om förordnandet för längre tid meddelats.»

För folkskolans ordinarie lärarepersonal är genom kongl. kungörelsen den 1 juni 1894 bestämdt, att vikarie för sjuk lärare skall åtnjuta arfvode efter minst 600 kronor för åtta månaders undervisning, hvilket arfvode utgöres sålunda:

ordinarie läraren afstår	150 kr.
af statsmedel utgår	400 »
skoldistriktet bidrager med	50 »
	<hr/>
	Summa 600 kr.

Då vid folkskola anställd *ordinarie* lärare eller lärarinna redan eger den förmån, hvarom nu är fråga, skulle det nu gälla att ytterligare utsträcka förmånen till öfriga vid folk- och småskolorna anställda lärare och lärarinnor i läsåmnen — dock naturligtvis icke till vikarier. I korthet sagdt skulle förmånen tillgodokomma de lärare och lärarinnor, för hvilka skoldistrikt är skyldigt att erlägga årsafgift till småskolelärares ålderdomsunderstödsanstalt, d. v. s. sådana lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande och extra *ordinarie* lärare och lärarinnor vid folkskolor, för hvilkas aflönande tillskott af allmänna medel åtnjutes. Antalet dylika läraretjenster, för hvilka afgift erlägges till småskolelärares ålderdomsunderstödsanstalt, uppgick år 1897 till ett antal af 8,405.

Samma år utgjorde antalet *ordinarie* läraretjenster, för hvilka årsafgift erlades till folkskolelärares pensionsinrättning och hvilkas innehafvare åtnjöto förmånen att vid sjukdomsfall få behålla en del af lönen, 6,126. Af vid dessa tjenster anställda lärare och lärarinnor hade under året 269 tjenstledighet för sjukdom, och betaltes af statsmedel såsom bidrag för vikariernas aflönande ett belopp af 51,847 kr. 61 öre (beräknadt efter 400 kronor för åtta månaders undervisningstid).

Det statsbidrag, som kan erfordras för att lemna bidrag åt vikarier för sjuka småskolelärarinnor och med dem likställda lärare och lärarinnor, är naturligtvis beroende på hvilka föreskrifter, som i detta afseende kunna komma att meddelas. Om man bestämmer statens bidrag till hälften af det, som utgår för vikarie åt sjuk folkskolelärare, alltså 200 kr. för helt år, skulle — under förutsättning att sjukdomsprocenten är densamma inom småskolelärarecorpsen som inom folkskolelärarecorpsen samt att bidrag utginge för samma lärarinna under obegränsad tid — erfordras ett statsanslag af 35,568 kronor. Då omsättningen inom småskolelärarecorpsen är mycket starkare än inom folkskolelärarecorpsen, beroende derpå, att ett stort antal lärarinnor redan efter några års tjenstgöring öfvergå till annan lefnadsbana, i följd hvaraf medelåldern (och dermed helt säkert äfven sjukdomsprocenten) är väsentligt lägre inom den förra än inom den senare corpsen, kan helt visst det statsanslag, som kräfvades för nu omhandlade behjertansvärda ändamål, icke behöfva öfverstiga 25,000 kronor.

Såsom redan blifvit antydt, torde emellertid en närmare utredning erfordras, innan Riksdagen definitivt bestämmer sig i frågan. Vi inskränka oss alltså nu till att hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om och på hvilka vilkor statsbidrag skulle kunna lemnas till aflönande af vikarier för sådana lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, som af sjukdom urståndsättas att sin tjänst fullgöra, samt att Kongl. Maj:t för Riksdagen framlägger det förslag, hvartill utredningen kan för-
anleda.

Stockholm den 27 januari 1899.

Emil Hammarlund.

Hans Andersson.

Häruti instämma:

Ola Persson.

Aug. Henricson.

L. J. Jansson.

D. Persson.

D. Holmgren, Varnhem.

Esbjörn Persson.

Nils Svensson.

S. M. Olsson.

J. P. Jansson.

And. Olsson i Mårdäng.

A. Emil Baaz.

Oswald Emthén.

Carl G. Grundell.

Fridtjuv Berg.

Joh. Nydahl.